

**ԵՍԱՅԵԱՅ ՄԱՐԳԱՐԷՈՒԹԵՆԷՆ ՀԱՄԱՐԻ ՄԸ
ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ ԵՒ
ԳՐԱՔԱՐ ԲՆԱԳՐԻ ԿԱՐԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ**

Տրդար Քինյ. Ուզունեան

Երբ ձեռնարկած էինք ԵՀՊ ներկայացուելիք աւարտաճառը պաշտպանելու մեր աշխատանքին, հարկ գոյացած էր ուսումնասիրել Մատթ. 4.15-16 համարներուն մէջբերուած Եսայեայ Մարգարէութեան 9.1 համարը ուր կ'ըսէ. «*Հապա նախ զայդ արք, վաղվաղակի հետ արա. երկիր զաբուղովնի՝ եւ երկիր նեփթաղեմի՝ ճանապարհ ծովու. եւ այլք որ բնակեալ էք զծովեզերքդ, եւ յայն կոյս յորդանանու. գալիլեա հեթանոսաց, կողմանք հրէաստանի*»¹: Առաջին հայեացքով բնական ուսումնասիրութիւն մը կ'երեւար: Բնագրերու միջեւ որոշ տարբերութիւններ արդէն բնական էին եւ յաճախ կը հանդիպէինք: Սակայն երբ Գրաքար համարը կը համեմատէինք Եբրայեցերէն ու Յունարէն բնագրերու հետ նշմարեցինք թէ «*Հապա նախ զայդ արք, վաղվաղակի հետ արա*» նախադասութիւն գոյութիւն չունէր երկու հնագոյն բնագրերու մէջ: Ուստի սկիզբ առաւ ուսումնասիրութիւն մը, որ մայր նիւթը կը կազմէ սոյն յօդուածին:

Ա. ՀԱՄԱՐԱԿԱԼՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

Մեր ուսումնասիրութեան ընթացքին նշմարած ենք, թէ սոյն համարի կապակցութեամբ համարակալման տարբերութիւններ կան:

Գրաքար Աստուածաշունչի բոլոր հնագոյն տպագրութիւններու Եսայի 9.1 համարը, Եբրայեցերէն Մասորական² (Մ) եւ Յունարէն (Յ) բնագրերու մէջ դրուած է 8.23 համարին տակ³: Ինչ էր պատճառը այս տարբերութեան: Քննեցինք այս հնագոյն լեզուներու բնագրերը: Ատրերէն բնագիրը

Հողվաճը ներկայացվել է 25.03.2019 թ., գրախոսվել է 28.04.2019 թ., ընդունվել է տպագրության 21.06.2019 է.:

¹ Աստուածաշունչ Մատեան Հին եւ Նոր Կտակարանաց, ըստ ճշգրիտ թարգմանութեան նախնեաց մերոց, Համեմատութեամբ Եբրայական եւ Յոնական բնագրաց, Տպագրութիւն Գ. Պաղտատլեան, Կոստանդնուպոլիս, 1895:

² Biblia Hebraica Stuttgartensia, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1997.

³ LXX Septuaginta (Old Greek Jewish Scriptures) edited by Alfred Rahlfs, Württembergische Bibelanstalt / Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart 1935.

այս համարը կը դնէ 8.23 համարակալումով¹: Լատիներէն Վուլգաթա (Չ) սոյն համարը կը բաժնէ երկու մասերու, կը համարակալէ 8.22 եւ 9.1 եւ չունի 8.23 համար²: Ապա 9րդ գլուխը կը շարունակուի մէկ թիւի տարբերութեամբ, որ կը վերջանան, ՊԵ եւ Թ 20 իսկ Չ 21 համարակալումով:

Իսկ Նոր թարգմանութիւններ որդեգրած են տարբեր մօտեցումներ: Կաթողիկէ եկեղեցին բնականաբար աւելի հակուած է գործածել Չի համարակալումը³: Իսկ Աւետարանական թարգմանութիւններ աւելի հակուած են Մարտին Լուտերի գերմաներէն թարգմանութեան համարակալման, սոյն համարը դնելով 9.1⁴: Ռուսաց եկեղեցիի Սինոտական Ուղղափառ տարբերակները կը հետեւին Չի համարակալման:

Հայ հրատարակութիւնները կը հետեւին Լատինական Չի համարակալման, ըստ մեզի հասկնալի պատճառներով, քանի որ բոլոր առաջին հրատարակութիւնները կատարուեցան այն բնագրերու վրայ, որոնք կը գտնուէին Արեւմուտքի մէջ: Հայերէնի նորագոյն աշխարհաբար թարգմանութիւնները, որոնք աւետարանական հրատարակութիւններ են, կը հետեւին Լուտերի համարակալումին⁵: Իսկ Աստուածաշունչի նորագոյն աշխարհաբար հրատարակութիւնը կը հետեւի հին բնագրերու կանոնին սոյն համարը դնելով 8.23⁶: Հետաքրքրական է թէ, Աշխարհաբար թարգմանութիւններու ոչ մէկը կը հետեւի Գրաբարի բնագրին:

Բ. ԵԱՅՅԵԱՅ ՄԱՐԳԱՐԷՈՒԹԵԱՆ ԾԱՆՕԹ ՀԱՄԱՐԻ «Հապա նախ գայդ արք, վաղվաղակի հեղ արա» ՆԱԽԱԳԱՍՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Համարակալման տարբերութիւններու մասին համառօտ գաղափար մը կազմելէ յետոյ կը կեդրոնանանք քննարկելու խնդրոյ առարկայ հա-

¹ Syriac Bible, United Bible Societies, 1979: (Թարգմանութիւնը եւ տեղեկութիւնը ստացած ենք Պոլսոյ եւ Անքարայի Ասորոց Պատրիարքական Փոխանորդարանի Դիւանապետ՝ Զէքի Տէմիրէ):

² Biblia Sacra Luxta Vulgatam Versionem, Fifth Revised Edition, edited by Roger Gryson, Deutsche Bibelgesellschaft, 2007:

³ Jerusalem Bible, La Sacra Bibbia della Conferenza Episcopale Italiana (2008)

⁴ KJV, NAS, NIV

⁵ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆԸ ԳԻՐՔ, ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒ, Երրայական եւ Յունական Բնագիրներէն Թարգմանուած, Աստուածաշունչի Միացեալ Ընկերութիւններ, Պէյրութ:

⁶ ԱՍՏՎԱԾԱՇՈՒՆԸ ՄԱՏԵԱՆ, ՀԻՆ ԵՎ ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆՆԵՐԻ, Արեւելահայերէն նոր խմբագրութիւն, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին, Հայաստանի Աստվածաշնչային Ընկերութիւն, 2017:

մարը զանազան բնագրերու մէջ:

Չի եւ Թ մէջ նախքան «երկիր Զարուղոնի», որ բոլոր բնագրերու մէջ գոյութիւն ունի, կը կարդանք. «Այլ ոչ եղիցի աղջամուղջ, որպէս եղեւ ի նեղութեան նորա ըստ առաջնոյ ժամանակին յանարգել նորա»¹: Հայերէնը բոլորովին զանց կ'առնէ այս նախադասութիւնը եւ կը դնէ «Հապա նախ զայդ արբ, վաղվաղակի հետ արա»: Մտածեցինք թէ արդեօ՞ք նախորդ համարին մէջ գոյութիւն ունի նման նախադասութիւն մը: Նախորդ համարին մէջ Գրաբարը կ'ըսէ. «եւ որ իցէ ի նեղութեան՝ մի նուաղեսցէ մինչեւ ի ժամանակն», որ Չի եւ Թ չունին: Նոյնն է Ը մէջ: Իսկ լատիներէնը ունի "et non poterit avolare de angustia sua" (Isa. 8:22 Ծ), որ կարելի է թարգմանել «եւ նա ոչ հեռացցէ (տառացի՝ թոչեսցէ) ի տառապանաց նորա»: Այս կարելի է ընդունիլ այն բնագիրը, որ թարգմանուեցաւ «եւ որ իցէ ի նեղութեան՝ մի նուաղեսցէ» նախադասութիւնը, նոյնպէս «մինչեւ ի ժամանակն» գոյութիւն չունի:

Ուստի երբ նշմարեցինք թէ նախորդ համարն ալ չունէր նման գրութիւն, սկսանք պրպտել տարբեր աղբիւրներ: Սկսած էինք մտածել թէ գրչական սխալի ներմուծում մըն էր, որ երկար դարեր ընդօրինակուած էր առանց քննութեան:

Գ. ԵԿԵՂԵՅԱԿԱՆ ՀԱՅՐԵՐՈՒ ՄԵԿՆՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Տուեալ համարի կապակցութեամբ առողջ եզրակացութեան մը յանգելու առաջադրութեամբ քննարկեցինք եկեղեցական հայրերու մեկնութիւնները, որպէսզի կարելի ըլլար սոյն համարի մէջբերումներուն հասնիլ:

Ս. Էջմիածնի մէջ լոյս տեսած Անանունի եւ Սարգիս Կունդի մեկնութեան գրքին մէջ բոլորովին զանց առնուած էր սոյն համարը²: Իսկ Գէորգ Սկեւրացիի «Մեկնութիւն մարգարէութեանն Եսայեայ» գործին մէջ մէջբերուած էր սոյն համարը նոյնութեամբ: Բնականաբար ան հետեւած էր իր շրջանի բնագրերուն: Հետաքրքրական էր անդրադառնալ թէ, ան կը մէջբերէր Յովհան Ոսկեբերանի մեկնութիւնը, որուն մէջ կը մեկնաբանուէր «նախ արբ» բառերը³: Նոյն համարը գտանք Յովհան Ոսկեբերանի Եսայեայ մեկ-

¹ Եբրայական բնագրի թարգմանութիւն դրած ենք, սակայն Յունարենն ալ նման է որոշ փոքր տարբերութեամբ:

² Անանունի, Մեկնութիւն Մարգարէութեանն Եսայեայ եւ Սարգիս Կունդի ի մեկնութենէ Մարգարէութեանն Եսայեայ, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին, 2003, էջ 144:

³ Գէորգ Սկեւրացի, Մեկնութիւն մարգարէութեանն Եսայեայ, Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի Հրատարակչություն, Ս. Էջմիածին, 2010, էջ 150:

նութեան մէջ¹: Սակայն այդ տեղ ալ կը պակսէր «*հեղ արա*» բառերը:

Ուստի նոր խնդիր մը բացուեցաւ մեր առջեւ: Եթէ այս համարը այս ձեւով գոյութիւն ունէր Յովհան Ոսկեբերան Հայրապետի ժամանակ, կը նշանակէր թէ Դ. դարու Յունարէն բնագրերու մէջ պէտք է գոյութիւն ունենար:

Յովհան Ոսկեբերան Հայրապետի Եսայեայ Մարգարէութեան մեկնութեան բնագրէն յետոյ, նաեւ պրպտեցինք զանազան հայրերու մեկնութիւնները: Մեր ձեռքի տակ ունեցանք Բարսեղ Կեսարացիի², Թէոտորէթ Սուրինցիի³, Կիրեղ Աղեքսանդրացիի⁴ եւ Որոզինէսի⁵ Եսայեայ մեկնութեան Յունարէն եւ Լատիններէն բնագրերը: Բոլորն ալ Յունարէնը կը գրէին հետեւեալ ձեւով. "τοῦτο πρῶτον ταχὺ πείε, ταχὺ ποίει": Իսկ լատիններէնը՝ "Hoc primum bibe cito, relociter fac": Երկուքն ալ կը թարգմանուէին «*զայդ նախ վաղվաղակի արբ, վաղվաղակի արա*», նախադասութեան կազմութեան փոքր տեղափոխութեամբ, բայց բոլորովին նոյն իմաստով: Ուրեմն վերոյիշեալ Հայրերը իրենց ձեռքի տակ ունեցած էին բնագրեր, որոնց մէջ կը գրէր «նախ զայդ արբ»: Ապա ինչո՞ւ հրատարակուած ոչ մէկ Թ բնագիր չունէր այս «արբ» բառը: Եւ ուրկէ՞ կը ծագէր այս տարբերութիւնը:

Տարբերութեան պատճառը կը մտածենք թէ իր լուծումը գտաւ Յունաց Տիեզերական Պատրիարքութեան Կ. Պոլսոյ Հայրի Ճեմարանի Վերատեսուչ Մետրապոլիտ Փրոֆ. Տօքթ. Էլփիտեփորոս Սրբազանի (Լամբրինիադիս) հետ մեր ունեցած հանդիպման ընթացքին: Ան կ'առաջարկէր հետեւեալը. « *τοῦτο πρῶτον ποίει ταχὺ ποίει եւ τοῦτο πρῶτον πείε, ταχὺ ποίει ընդգծուած բառերու ընթերցումը «Փիէյ» (արա') եւ «Փիէ» (ա'րբ) է, նոյն հերթականութեամբ: Ընթերցման կամ արտագրութեան ժամանակ շար դիւրին է շփոթել կամ սխալ արտագրել: Ուստի տարբերութեան պատճառը որոշ արտագրութեան գրչական կամ թիր ըմբռնման հետեւանք պէտք է ըլլայ»:*

Այստեղ մենք յիշեցինք Շահէ Արքեպիսկոպոս Աճէմեանի յօդուածը, ուր ան կը բացատրէր բնագրերու տար-

¹ Երանելոյն Յովհաննու Սկեբերանի, Մեկնութիւն Եսայեայ Մարգարէի, Վենետիկ, ի Տպարանի Սրբոյն Ղազարու, 1880, էջ 109:

² J. P. Migne, Patrologiae Graecae Tomus, XXX, սիւնակ 505-506:

³ Նոյն տեղում, 291-292:

⁴ Նոյն տեղում, 245-246:

⁵ Նոյն տեղում, 1669-1670:

բերության պատճառները, մէջ բերելով Լեւոն Տէր Պետրոսեանի բացատրութիւնները: Տէր Պետրոսեան երբ կը խօսի բնագրերու միջեւ գոյութիւն ունեցող տարբերութիւններու մասին, կ'առաջարկէ չորս պատճառներ, որոնցմէ երկուքը կը վերաբերին մեր նիւթին. Տարբերութիւններ որոնց պատճառն է «Յունարէն բառի մը սխալ թարգմանութիւնը» եւ «Յունարէն որոշ խմբագրութեան մէջ պահուած տարբեր բնագիր մը»¹: Մենք սոյն բացատրութիւնները կ'ուզենք պատշաճեցնել մեր նիւթին:

ա. Շատ վաղ ժամանակներուն արտագրութեան ժամանակ այս երկու բառերը շփոթուած են: Յունարէն **ποίει** կամ **πίε**, բառը սխալ արտագրուած է²: Նոր ձեռագիրը աւելի վերջ տարածուած է լայն շրջանակներու, կազմելով նոր տարրնթերցում մը: Սակայն նախօրինակն ալ տարածուած ու ընդունուած է որպէս այլ բնագիր մը: Քանի շատ չնչին է տարբերութիւնը, նկատելի ալ չէ եղած³:

բ. Հայրապետներ իրենց ձեռքի տակ ունէին այս տարբերակներէն **Պ**^բ եւ իրենց մեկնութիւնները պատրաստած էին այդ օրինակի վրայ: Ինչպէս նաեւ Թարգմանիչ Վարդապետներ իրենց ձեռքի տակ ունեցած էին այդ տարբերակը: Իսկ **Պ**^ի տպագրութեան պատրաստող գիտնականներ ունեցած են միւս տարբերակը՝ **Պ**^ա:

Գ. ՈՐ ՄԷՎԸ ԸՆԴՈՒՆԻԼ ՈՐՊԷՍ ԱՌԱՋԻՆ ԲՆԱԳՐԻ ՀԱԻԱՏԱՐԻՄ. **ποίει** «ԱՐԱ՛» թէ **πίε** «ԱՐԲ»

Նկատելով որ մեր ունեցած տեսակցութեամբ հարցը թէ՛ն լուծուած էր, սակայն այս անգամ մեր առջեւ կը գոյանար այլ նոր հարց մը. Ո՞ր ընթերցումը պէտք էր ընդունել, որպէս առաջին բնագրի հաւատարիմ: **ποίει** «արա՛» կամ **πίε**, «արբ»:

Այս առումով մեր քննարկումները կեդրոնացուցինք տարբեր փաստերու վրայ:

ա. Տուեալներ որոնք մտածել կու տան թէ **πίε**, «արբ» չէ եղած բուն բնագրին մէջ.

¹ **Շահէ Արք. Աճէմեան**, Հայերէն Աստուածաշունչը, Երեւանի Համալսարանի Հրատարակչութիւն, Երեւան 2006, էջ 93:

² Այս աշխատութեան մէջ մենք **ποίει** պարունակող բնագրախումբը կ'անուանենք **Տ**^ա, իսկ **πίε** պարունակողը՝ **Տ**^բ:

³ Այս տեղ կը նախընտրենք չշեշտել նախօրինակի եւ ընթերցանութեան անունը, թողլով զայն եզրակացութեան բաժնին:

1. **Պ** ի հրատարակուած ոչ մէկ բնագիր ունի **բէ**: Միայն մէկ տեղ մէջբերուած է որպէս տարընթերցում¹:
2. Եբրայեցերէն բնագրի մէջ գոյութիւն չունի որեւէ բառ, որ համապատասխանէ **բէ** (արբ) բառին, որուն Եբրայեցերէնն է՝ **הַבֵּ**:
3. Նոր թարգմանութիւնները (Անգլերէն, Գերմաներէն, Ռուսերէն, Իտալերէն, Սպաներէն եւլն.) բնաւ չունին (արբ) բառը²:
4. Նոր մեկնութեան գիրքեր բնաւ չեն գործածեր «արբ» բառը:
բ. Տուեալներ որոնք մտածել կու տան թէ **բէ** «ա՛րբ» եղած պէտք է ըլլայ բուն բնագրին մէջ.
1. Հին հայրերու աշխատասիրած երկերը, որոնց մասին նշումներ կատարուած են, մէջբերած եւ գործածած ու մեկնաբանած են իրենց մեկնութեանց մէջ:
2. Գրաբարը պահած է իր թարգմանութեան մէջ:
3. Թէ եւ բնագրի մէջ չէ յիշուած սակայն քոնէ մէկ հին բնագիր ունեցած է այս տարընթերցումը, որը նշուած է Göttingenի **Պ** ի մէջ³:
Առաջին փաստերը նկատի ունենալով կը մտածենք թէ՛
1. Թէեւ **Պ** ի հրատարակուած ոչ մէկ բնագիր ունի **բէ**, սակայն այս միայն ցոյց կու տայ թէ հրատարակողներ իրենց ձեռքի տակ ունեցած են այն բնագրերու ընտանիքը, որոնց մէջ գործածուած է **բօբէ** «արա՛» բառը:
2. Թէեւ Եբրայեցերէն բնագրի մէջ գոյութիւն չունի **הַבֵּ** «ա՛րբ» բառը, սակայն այդ նախադասութեան մէջ կը պակսին նաեւ ուրիշ բառեր:
Յունարէն բնագրին մէջ կը կարդանք. καιροϋ τουτο πρωτον ποιει ταχϋ ποιει χωρα Ζαβουλων (Ժամանակի այս առաջնոյ արա վաղվաղակի արա երկիր Չաբուլոնի): Իսկ Եբրայեցերէն բնագրին մէջ կը կարդանք. **וְיִבְרָא הָאָרֶץ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל** (Ըստ առաջնոյ ժամանակի յանարգել նորա զերկիրն Չաբուլոնի):

¹ Septuaginta Vetus Testamentum Graecum, Societatis Litterarum Gotingensis, vol. XIV Isaias, Göttingen, Dandenhoed & Ruprecht, 1939, էջ 154, տողատակ 9. 1:

² KJA, KJV Authorized Version (KJV) - 1769 Blayney Edition of the 1611 King James Version of the English Bible; The Holy Bible: New International Version. NIV. Copyright 1973, 1978, 1984, 2011,

³ Նոյն տեղում:

Ինչպես կը տեսնուի երկու բնագրերը բաական մեծ տարբերություննին: Թէեւ «արբ» բառը չկայ, բայց «արա» բառն ալ չկայ, որ Յունարէնի մէջ գործածուած է երկու անգամ: Ուստի կարելի չէ վերջնական տուեալ ընդունիլ «արբ» բառի չգոյութիւնը Եբրայեցերէն բնագրին մէջ:

3. Նոր թարգմանութիւններու բնագիրը, մեծ մասամբ կը հետեւին իրենց Եկեղեցական ասանդութեան: Ուղղափառ Եկեղեցիներ կը գործածեն Եօթանասնիցը, Կաթողիկէ Եկեղեցին՝ Լատիներէն Վուկաթան, Աւետարանականը՝ Եբրայեցերէն բնագիրը: Ուստի բնական է, թէ այս բաժինը վրիպէր: Թէեւ Քննական աշխատանքները մեծ ծաւալով կը շարունակուին, սակայն յայտնի է թէ չէ նշմարուած այս տարբերութիւնը:

3. Բնական է թէ նոր մեկնութեան գրքեր չգործածեն, քանի որ անոնք կը հիմնուին նոր թարգմանութիւններու վրայ: Մեր ձեռքի տակ գտնուող, նոր մեկնութիւնները նոր լեզուներու վրայ հիմնուած են եւ միայն ի պահանջել հարկին կը գործածեն հին լեզուները:

Երկրորդ փաստերը քննարկելով կը հասնինք այն եզրակացութեան թէ՝

1. Եկեղեցական Հայրեր գործածած ու մեկնաբանած են «արբ» բառը: Սա կարելի փաստ մըն է, թէ անոնք կարելորութիւն ընծայած են այս բառին: Սեղմ շրջանակի մը մէջ փակուած հայրեր չեն, այլ կու գան տարբեր շրջաններէ. Որոգինէս՝ Եգիպտոս-Միջին Արեւելք, Բարսեղ՝ Կապադովկիա, Թէոդորէտ՝ Սուրիա, Յովհան Ոսկեբերան՝ Անտիոք-Կ. Պոլիս, Կիրեղ՝ Աղեքսանդրիա: Այս եկեղեցւոյ հայրերը թէ Անտիոքեան եւ թէ Աղեքսանդրեան դպրոցներու ներկայացուցիչներ ըլլալով, նշանաւոր դարձած են նաեւ Գ., Դ. եւ Ե. դարու Քրիստոնէական մեծագոյն կեդրոններու մէջ:

2. Գրաբարը համաշխարհային բնագրագիտութեան մէջ կ'ընդունուի որպէս կարելորագոյն բնագրերէն մին: Würthwein յատուկ բաժին կը յատկացնէ Գրաբարին, որպէս կարելորագոյն լեզուներէն մին: Նաեւ Թարգմանիչ վարդապետներ մեծ զգուշութեամբ թարգմանած են բնագիրը: Յայտնի է թէ իրենց ձեռքի տակ ունեցած ձեռագիրը կը պատկանէր վերոյիշեալ հայրերու գործածած ձեռագիրներու ընտանիքին:

¹ Würthwein E. The Text of Old Testament, Second Edition William B Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan, էջ 103:

3. Որոշ հին բնագրեր ունեցած են «արբ» բառը, սակայն քիչ քանակությամբ: Եւ այս մեզի մտածել կու տայ թէ թերեւս առաջին ժամանակներուն գոյութիւն ունեցած է այս թարգմանութիւնը:

Եզրկացութիւն

Մենք հակուած ենք մտածել թէ նախնական ձեւը «արբ» բառն է այսինքն՝ Թ^Բ : Չենք մտածեր թէ Եկեղեցական հայրեր մեկնաբանած ու մէջբերած են բառ մը, որ սխալ թարգմանուած ըլլար: Թ^Բ շատ տարածուն գործածութիւն գտած է: Սակայն ի՞նչ եղաւ Թ^Բ ձեռագրերուն. կարելի է բացատրել թէ այդ տարբերակը աւելի տարածուած էր այն աշխարհագրական շրջաններուն մէջ, ուր Քրիստոնէից դէմ հալածանքը սարսափելի էր, ու մեծ կորուստներ տեղի ունեցած էին, նաեւ շատ ձեռագրեր կորուսած:

Թ^Բ չէ պահպանուած ոչ մէկ լեզուի մէջ, բացի Գրաբարէն: Մեր մտածումով այստեղ առաւել կը կարեւորուի Գրաբար բնագրի արժէքը, որպէս հնագոյն Սուրբ Գրային թարգմանութիւն, ճշտելու որոշ տարընթերցումներու նախնական ձեւը: Այս աշխատանքը նաեւ մեզի ցոյց տուաւ Գրաբար բնագրի գիտական արժէքը եւ անոր ուրոյն տեղը Աստուածաշունչի հնագոյն թարգմանուած բնագրերու մէջ:

ԵՍԱՅԵԱՅ ՄԱՐԳԱՐԵՈՒԹԵՆԷՆ ՀԱՄԱՐԻ ՄԸ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ ԵՒ ԳՐԱԲԱՐ ԲՆԱԳՐԻ ԿԱՐԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Տրդատ Քինյ. Ուզունեան

Բանալի բառեր՝ Եբրայեցերէն Մատրական, Եթանասնից, Գրաբար Աստուածաշունչ, Եսայի մարգարէ, Հայրաբանական գրականութիւն, տարընթերցում, թարգմանութիւն, տարբերակ

Բնագրագիտութիւնը էական տեղ կը գրաւէ Աստուածաշնչային ուսումնասիրութեան մէջ: Ան կը պահանջէ Եբրայեցերէն ու Յունարէն բնագրերու ուսումնասիրութիւն, հնագոյն լեզուներու եւ հայրաբանական գրականութեան հետ բնագրային համեմատութիւն: Սոյն աշխատանքի նպատակն եղած է Աստուածաշունչի առաջին բնօրինակին ըստ կարելոյն մօտեցնել ներկայ բնագրերը եւ հասնիլ լաւագոյն բնագրին: Բնականաբար դարերու ընդմէջէն Աստուածաշունչը պահած ըլլալով հանդերձ իր նախնական բնագրի հարազատութիւնը՝ մօտաւորապէս 96 առ հարիւր, ունի բազում տարընթերցումներ: Եսայի 8.23/9.1 համարներու մասին մեր կատարած աշխատութեան մէջ բնագրային մեր կարծիքը

յայտնելու առընդեր մենք չանացինք ցոյց տալ Գրաբար բնագրի ալ կարեւորութիւնը այս մարզէն ներս:

О ПЕРЕВОДЕ СТИХА ИЗ КНИГИ ПРОРОКА ИСАИИ И ЗНАЧЕНИИ КЛАССИЧЕСКОГО АРМЯНСКОГО ТЕКСТА

Отец Дрдат Узунян

Ключевые слова: *иврит, масоретский, семидесяти, Библия на грабаре, пророк Исайя, патристическая литература, разночтение, перевод, вариант*

Текстология имеет большое значение для изучения Библии. Она требует работы над еврейскими и греческими источниками, текстологического сопоставления с древними языками и патристической литературой. Целью данной работы является по возможности приблизить существующие источники к первому оригиналу Библии и получить лучший вариант. Естественно, в течение веков Библия, сохраняя верность своему первоначальному источнику, имеет множество разночтений. В наших исследованиях касательно номеров Исайя 8.23/9.1 мы, помимо предложения новой точки зрения об источнике, постарались показать важность источника на грабаре.

ABOUT THE TRANSLATION OF A VERSE FROM PROPHET ISAIAH AND THE IMPORTANCE OF CLASSICAL ARMENIAN TEXT

Father Drtad Uzunyan

Key Words - *Hebrew Masoretic Text, Septuaginta, Classical Armenian Bible, Prophet Isaiah, Patristic literature, readout, translation, version.*

Textual criticism has a fundamental place in Biblical research. In addition to the examination of Hebrew and Greek texts, there is an essential place for the comparison of ancient languages and patristic texts in this study. The purpose of the science of textual criticism is to reveal the original Biblical text as much as possible thus attaining the highest level of text (translation) closest to the original. Naturally, Biblical translation has been able to achieve about 96% faithfulness over the past centuries. Regardless of this, many differences between texts and versions have resulted. In this article we have attempted to express our ideas on the subject of the verses of Isaiah 8:23-9:1 while noting the importance of science in the Textual Criticism of the Classical Armenian.